

dr Grzegorz Koksanowicz
adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**AUTOREFERAT PRZEDSTAWIAJĄCY OPIS DOROBKU
I OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH HABILITANTA**

1. Imię i Nazwisko

Grzegorz Koksanowicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

- 1992-1995: studia magisterskie w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji, kierunek prawo
- 1995: egzamin magisterski i uzyskanie tytułu zawodowego magistra prawa w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Prawa i Administracji
- 1991 – 1997: studia magisterskie w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Politologii
- 1997: egzamin magisterski i uzyskanie tytułu zawodowego magistra politologii w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Wydział Politologii
- 1996 – 1998 aplikacja sędziowska
- 1998 – złożony egzamin sędziowski
- 2002- 2004 – aplikacja radcowska w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Lublinie
- 2004 – złożony egzamin radcowski
- 2007: obrona rozprawy doktorskiej nt. *Prawny model kierownictwa Sejmem w świetle Konstytucji z 2 kwietnia 1997 r.* i uzyskanie stopnia naukowego doktora nauk prawnych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Promotor: prof. dr hab. Ewa Gdulewicz, recenzenci: prof. dr hab. Marcin Kudej, prof. dr hab. Wiesław Skrzydło

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

- 01.11.1998 – 30.09.2007 – asystent w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
- 1.10.2007 – nadal – adiunkt w Katedrze Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
- 2005 – 2006 – Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie (umowa cywilnoprawna)
- 1.03.2005 – 1.07.2007 – Wyższa Szkoła Biznesu im. Bp. Jana Chrapka w Radomiu (umowa cywilnoprawna)
- 2008 – 2009 Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego w Zamościu (umowa cywilnoprawna)
- 1.02.2007 – 15.09.2012 – Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza Studium Generale Sandomiriense w Sandomierzu (od 1.10.2007 – umowa o pracę)

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r. poz. 1789):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Monografia: *Kluby poselskie w strukturze i pracach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Grzegorz Koksanowicz, *Kluby poselskie w strukturze i pracach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, Toruń 2019, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 328, ISBN: 978-83-8180-028-0

Recenzentami wydawniczymi monografii są: dr hab. Sabina Grabowska, prof. URz oraz dr hab. Krzysztof Eckhardt, prof. WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Przedłożona do oceny monografia poświęcona jest problematyce klubów poselskich w strukturze i pracach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Wybór tematu pracy podyktowany został przede wszystkim brakiem aktualnego i szczegółowego opracowania omawiającego w sposób kompleksowy przedmiotowe zagadnienie z perspektywy wybranych zasad demokracji parlamentarnej. Dotychczasowe prace, choć z pewnością ważne i stanowiące istotny wkład w rozwój nauki w obszarze funkcjonowania partii politycznych w parlamencie, odnoszą się do fragmentarycznego ujęcia tego zagadnienia bądź nie uwzględniają w wystarczającym stopniu wartości płynących z naczelných zasad Konstytucji mających istotne znaczenie dla problematyki funkcjonowania w Sejmie klubów poselskich stanowiących parlamentarną reprezentację partii politycznych.

Problematyka związana z funkcjonowaniem Sejmu stanowi obszar badawczy, który cechuje duża zmienność. Wynika to z faktu, że „siłę napędową” mechanizmów parlamentarnych stanowią partie polityczne odgrywające zasadniczą rolę zarówno na etapie kreowania składu Sejmu, jak i w procesie jego funkcjonowania. Cykliczność wyborów sprawia, że w zasadzie każda kadencja Sejmu charakteryzuje się własną specyfiką. Wynik wyborczy ugrupowań startujących w wyborach determinuje układ sił politycznych w Sejmie, od którego zależy przebieg procesów politycznych zmierzających do zbudowania większości parlamentarnej, wyłonienia rządu i popierania jego działań a także utworzenia opozycji, której rolą jest kontestowanie poczynań rządu i prezentowanie własnych alternatywnych koncepcji prowadzenia polityki państwa. Wiodąca rola partii politycznych w mechanizmie sprawowania władzy państwowej jest powszechnie akceptowana we współczesnych państwach demokratycznych. Partie polityczne realizując swoje cele, bazują na aktywności swojego zaplecza członkowskiego. Następstwem procesu wyborczego jest więc integracja deputowanych w Sejmie wokół określonych wartości i idei, które poparte zostały przez wyborców. Następuje to poprzez wykorzystanie przewidzianych przez prawo form samoorganizowania się posłów w Sejmie, przede wszystkim w kluby i koła poselskie (parlamentarne).

Zasadniczym celem monografii jest próba ustalenia roli klubów poselskich w Sejmie w kontekście założeń wybranych zasad demokracji parlamentarnej, jak również udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy aktualne rozwiązania normatywne odnoszące się do klubów poselskich w wystarczający sposób realizują wynikające z tych zasad wartości. Tak sformułowany problem wymaga przeprowadzenia analizy na dwóch płaszczyznach badawczych. Pierwsza odnosi się do aksjologicznych i normatywnych podstaw tworzenia i funkcjonowania klubów poselskich, druga dotyczy prawnych i faktycznych możliwości wywierania przez nie wpływu na kreowanie organów wewnętrznych Sejmu oraz oddziaływania na jego prace.

Dla podjętej problematyki charakterystyczny jest niewynikający wprost z obowiązujących przepisów prawa, a istniejący w rzeczywistości ścisły personalny i funkcjonalny związek między partiami politycznymi a klubami poselskimi (parlamentarnymi). To powiązanie jest jednym z elementów, który w istotnym zakresie determinuje sposób postrzegania klubów poselskich w Sejmie. Przenikanie się problematyki partii politycznych i klubów poselskich (parlamentarnych), współistnienie tych podmiotów w otoczeniu zasad demokracji parlamentarnej, a także praktyka funkcjonowania reprezentacji partii politycznych w Sejmie sprawia, że zagadnienie to ma charakter złożony i wieloaspektowy.

Punkt wyjścia dla rozważań zawartych w prezentowanej monografii stanowi stwierdzenie, że zasady demokracji parlamentarnej, w szczególności zasada pluralizmu politycznego, zasada reprezentacji politycznej oraz zasada parlamentarnego systemu rządów, w zasadniczy sposób wpływają na status klubów poselskich (parlamentarnych). Szczególna rola partii politycznych w systemie sprawowania władzy wynika wprost z art. 11 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym celem ich działalności jest wpływanie metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa. Partie polityczne cel ten realizują w szczególności poprzez mechanizmy parlamentarne, czego wyrazem w praktyce stała się działalność klubów poselskich (parlamentarnych) zrzeszających swoich członków na zasadzie politycznej. Prezentowana przez ugrupowania partyjne w toku kampanii i pozytywnie zweryfikowana w dniu wyborów wizja interesu Narodu przekłada się na konkretny wynik wyborczy. Zdobycie większości mandatów zapewnia możliwość jej realizacji. Jednocześnie jednak przedstawiciele mniejszości parlamentarnej posiadają identyczny mandat do reprezentowania woli Narodu i powinni mieć w parlamencie zagwarantowaną możliwość „skutecznej reprezentacji” odmiennie pojmowanego interesu suwerena. Logika parlamentarnego systemu rządów kreuje wyraźny podział sił politycznych na większość rządzącą i opozycję, przypisując każdej z nich określone funkcje. Każda ze wskazanych wyżej zasad konstytucyjnych wyraża konkretne wartości, które powinny być uwzględnione zarówno w rozwiązaniach prawnych dotyczących frakcji parlamentarnych, jak i w praktyce ich funkcjonowania w Sejmie. Realizacja tych wartości wymaga ustanowienia odpowiednich gwarancji w płaszczyźnie normatywnej. Na tej podstawie opiera się zasadnicza teza niniejszego opracowania, zgodnie z którą obowiązujące obecnie regulacje nie gwarantują w wystarczającym stopniu realizacji wspomnianych wartości w parlamentarnej działalności klubów poselskich stanowiących w izbie reprezentacje partii politycznych.

Z tego względu celem prezentowanej monografii jest także sformułowanie postulatów zmierzających do uzupełnienia konstytucyjnej regulacji o kwestie związane z

funkcjonowaniem w parlamencie klubów poselskich oraz wzmocnienia ich znaczenia w płaszczyźnie regulaminowej.

Podstawową metodą wykorzystaną w procesie przygotowywania monografii była metoda formalno-dogmatyczna oparta zarówno na analizie aktów prawnych, jak i poglądów doktryny prawa konstytucyjnego. Akcesoryjnie wykorzystana została też metoda analizy historycznej, w szczególności w odniesieniu do badań dotyczących metodyki kształtowania składów organów wewnętrznych izby oraz ich funkcjonowania na przestrzeni ostatnich kadencji Sejmu. Dla weryfikacji przyjętych założeń badawczych istotne znaczenie miała również metoda empiryczna, za pomocą której skonfrontowano regulacje normatywne przyjęte w regulaminie Sejmu z praktyką parlamentarną.

Struktura monografii została podporządkowana wskazanym celom badawczym. Konstrukcja pracy obejmuje dwie części, na które składa się pięć rozdziałów. Pierwsza część ma charakter dogmatyczny, druga – postulatyczny.

Rozdział I, o charakterze teoretyczno-dogmatycznym, podejmuje problematykę aksjologicznych podstaw tworzenia klubów poselskich (parlamentarnych). Kluczowym zagadnieniem tej części publikacji jest kwestia określenia konsekwencji obowiązywania wybranych zasad ustroju dla powstawania zrzeszeń parlamentarzystów grupujących swoich członków w oparciu o zasadę polityczną. Konstytucyjne zasady pluralizmu politycznego, przedstawicielstwa i parlamentarnego systemu rządów mają dla tego zagadnienia istotne znaczenie. Artykuł 11 ust. 1 Konstytucji statuuje wolność tworzenia partii politycznych. Zgodnie natomiast z ustaleniami Trybunału Konstytucyjnego „swoboda tworzenia grup parlamentarnych jest elementem ogólnej wolności tworzenia partii politycznej i jako takiej należy jej przyznać rangę konstytucyjną”. Konsekwencją tego ustalenia jest konieczność zapewnienia warunków realizacji wolności tworzenia frakcji parlamentarnych, z zastrzeżeniem dopuszczalnych ograniczeń, przede wszystkim w aspekcie spełnienia kryteriów liczbowych wymaganych dla powstania klubu, ustanawianych w regulaminie Sejmu. Na poziomie konstytucyjnym określony ponadto został cel partii politycznych, którym jest „wpływanie na kształtowanie polityki państwa”. Podkreślić należy, że adresatem normy wynikającej z art. 11 ust. 1 Konstytucji są w jednakowym stopniu partie tworzące większość, jak i mniejszość parlamentarną, co oznacza, że muszą mieć one zagwarantowane możliwości jego realizacji w toku działalności parlamentarnej. To ustalenie stanowi ważny punkt odniesienia dla oceny rozwiązań prawnych normujących zasady działania grup parlamentarnych. Określając na poziomie konstytucyjnym cel partii politycznych, ustrojodawca przemilczał jednak aspekt jego realizacji w parlamencie. Nie nakreślił nawet w najbardziej ogólny sposób form jego realizacji,

uznając widocznie, że ogólne reguły demokracji stanowią w tym względzie wystarczające gwarancje. Odwołując się do nich, lapidarnie stwierdzić można, że ich istotą jest sprawowanie władzy przez większość parlamentarną z poszanowaniem praw mniejszości parlamentarnej. Pierwsze z tych twierdzeń jest oczywiste. Drugie w praktyce może być realizowane w różnym stopniu, stąd potrzeba ustanawiania normatywnych gwarancji w tym zakresie.

Z problematyką klubów poselskich ściśle łączą się zasady przedstawicielstwa i parlamentarnego systemu rządów. Funkcjonowanie w Sejmie posłów piastujących mandat wolny w zestawieniu z rolą frakcji niezależnie od tego, czy przynależnej do większości parlamentarnej, czy opozycji, podejmowane przez władze klubów próby oddziaływania na swoich członków rodzą szereg problemów przede wszystkim natury teoretycznej. Sztandarowy przykład stanowi w tym względzie tzw. dyscyplina głosowania. Zagadnienie to rozpatrywane w kontekście założeń mandatu wolnego należy do grupy zagadnień najbardziej skomplikowanych. Z jednej strony normatywne ujęcie mandatu wolnego gwarantuje deputowanemu niezależność, z drugiej zaś nie do wyeliminowania są w praktyce zależności zachodzące między deputowanym a partią polityczną, z list której objął on mandat. Dyscyplina klubowa stanowiąc formę politycznego ujednolicenia działalności deputowanych w imię realizacji wspólnej opcji politycznej, niewątpliwie pozostaje w konflikcie z wolnościowym charakterem mandatu. Konflikt ten jest jednak nieuchronną konsekwencją współczesnego modelu parlamentu. Praktyka rozwiązuje go nierzadko modyfikując w istotny sposób ustalenia poczynione przez przedstawicieli doktryny.

Cechą rządów parlamentarno-gabinetowych jest to, aby wyłoniony rząd cieszył się trwałym zaufaniem większości parlamentarnej. Zasadniczą więc kwestią staje się poszukiwanie mechanizmu, który pozwoli większość tę zbudować. Konsolidacja sił parlamentarnych wymaga stworzenia określonych struktur zapewniających jednolitość działań nakierowanych na popieranie wyłonionej Rady Ministrów, jak również właściwą koordynację działań między ową większością a rządem. Zasadniczą rolę do odegrania w tym względzie mają kluby parlamentarne. Jednocześnie w założenia systemu parlamentarnego wpisane jest istnienie opozycji parlamentarnej, która nie uczestniczy w procesie tworzenia rządu, lecz stanowi alternatywę programową dla jego działań, a także postrzegana jest jako swoiste medium informacyjne na temat rzeczywistego stanu spraw państwowych dla opinii publicznej. Podobnie jak większość rządowa, tak i opozycja, chcąc skutecznie realizować swoją rolę, wykorzystuje możliwość organizowania posłów w kluby poselskie. Dzięki tym strukturom zyskuje szersze możliwości kontestowania poczynań rządu, przede wszystkim poprzez

wykorzystywanie regulaminowych uprawnień przewidzianych dla klubów oraz wpływanie na jednolitość stanowisk posłów tworzących dany klub opozycyjny.

Rozdział II dotyczy normatywnej regulacji zagadnienia tworzenia klubów poselskich (parlamentarnych). Na płaszczyźnie prawa powszechnie obowiązującego jest ona niezwykle skromna. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest założenie, że materia ta objęta jest zasadą autonomii izb parlamentu. Analiza dogmatyczna przepisów ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora oraz przepisów regulaminu Sejmu odnoszących się do problematyki tworzenia klubów obejmuje dopuszczone przez ustawę formy organizowania się posłów w kluby poselskie i parlamentarne oraz skonfrontowanie norm ustawowych z praktyką parlamentarną. W rozważaniach podjęta została kwestia wymogów formalnych związanych z tworzeniem klubów poselskich i parlamentarnych, w szczególności minimalna liczebność klubów czy obowiązek tych podmiotów podania do wiadomości Marszałka Sejmu treści ich regulaminów wewnętrznych, problem ich zgodności z prawem powszechnie obowiązującym i związane z tym zagadnienie dopuszczalności ingerencji Marszałka Sejmu w sferę tworzenia klubów.

Najbardziej istotne z punktu widzenia klubów poselskich (parlamentarnych) zagadnienia, dotyczące możliwości wywierania przez nie realnego wpływu na skład organów wewnętrznych Sejmu oraz na działalność i tok jego prac, ujęte zostały w rozdziale III i IV monografii. Wskazane płaszczyzny uwidaczniają też najwyraźniej podział frakcji parlamentarnych na większość rządzącą i opozycję. W strukturze organów wewnętrznych Sejmu tradycyjnie wyróżnia się organy kierownicze i pomocnicze. Procedura wyboru Marszałka i Prezydium Sejmu określona została w regulaminie, przy czym nie przewiduje ona w tym zakresie żadnych uprawnień dla klubów poselskich. W praktyce jednak to właśnie te podmioty odgrywają przy wyborze Marszałka i wicemarszałków Sejmu pierwszorzędną rolę. Dla większości parlamentarnej szczególnie istotne znaczenie ma wybór Marszałka Sejmu. Ukształtowana w Polsce tradycja parlamentarna nie czyni z niego apolitycznego moderatora prac izby rozstrzygającego w bezstronny sposób spory między większością rządzącą a opozycją i stojącego na straży przestrzegania praw mniejszości parlamentarnej. Przeciwnie – Marszałek wywodzi się zawsze z obozu rządzącego, bierze udział w debatach parlamentarnych i głosowaniach jako członek własnego klubu. Pomimo tak ukształtowanej tradycji nie można stwierdzić, że została ona zaakceptowana przez kluby opozycyjne. Praktyka wskazuje, że niejednokrotnie miała miejsce sytuacja, w której kluby mniejszości parlamentarnej w procedurze wyboru Marszałka zgłaszały swojego kandydata, jak również otwarcie kontestowały – i kontestują obecnie – decyzje Marszałka stanowiące przejaw preferowania klubu, z którego on sam się wywodzi.

Kwestia kształtowania w praktyce parlamentarnej składu Prezydium w kontekście konstytucyjnych zasad demokracji parlamentarnej może budzić pewne zastrzeżenia. W pierwszej kolejności podkreślić należy, że normy regulaminowe stwarzają możliwość ukształtowania składu Prezydium w sposób uwzględniający założenia zasady pluralizmu politycznego. Zasadnicze znaczenie ma w tym przypadku określenie przez Sejm w drodze uchwały liczby wicemarszałków. Regulamin Sejmu nie gwarantuje jednak wszystkim klubom utworzonym w momencie konstituowania się Sejmu prawa do posiadania swojego przedstawiciela w Prezydium. O zakresie reprezentatywności Prezydium Sejmu decyduje więc ostatecznie większość parlamentarna, co w aspekcie wspomnianych zasad budzi istotne zastrzeżenia.

W odniesieniu do organów pomocniczych kwestia reprezentatywności ich składów wynika w pewnym zakresie z obowiązujących przepisów, ale także z praktyki parlamentarnej. Konwent Seniorów stanowi przykład organu, którego skład ukształtowany został przez normy regulaminowe uwzględniające prawo do posiadania w jego składzie przedstawicieli przez wszystkie kluby poselskie. Określony niezależnie od woli większości parlamentarnej skład tego organu, jak również przypisana mu rola ściśle korespondują z założeniami zasady pluralizmu politycznego. Polityczne zróżnicowanie Sejmu odzwierciedlają też składy komisji. W tym przypadku jednak kwestia reprezentatywności w niewielkim zakresie wynika z przepisów. Dotyczy to Komisji do Spraw Unii Europejskiej, komisji nadzwyczajnej, powołanej przez Sejm do rozpatrzenia projektu ustawy o zmianie konstytucji oraz komisji śledczej. Co do zasady jednak kształtowanie składów komisji stałych w Sejmie następuje w oparciu o będący wyłącznie wytworem praktyki parlamentarnej tzw. parytet polityczny. Jego ustalenie poprzedza podział tych komisji na trzy kategorie: duże, średnie i małe, co również wynika ze zwyczaju parlamentarnego. Generalna aprobata dla tej praktyki nie zmienia jednak oceny, że ze względu na jej zmienność nie stanowi ona wystarczającej gwarancji proporcjonalnego udziału w składach komisji reprezentantów mniejszości parlamentarnej.

Celem działalności klubów poselskich (parlamentarnych) reprezentujących w parlamencie partie polityczne jest wpływanie na działalność Sejmu i jego organów wewnętrznych. Ich uprawnienia w tym zakresie z uwagi na to, że w przeważającym stopniu dotyczą płaszczyzny wewnątrzparlamentarnej, wynikają z regulaminu Sejmu. Analiza jego postanowień pozwala wyodrębnić trzy płaszczyzny, w ramach których frakcje parlamentarne mają możliwość realizowania celu swojej działalności. Pierwsza to wykonywanie uprawnień zastrzeżonych wprost dla klubów poselskich. Druga to działalność podejmowana w zakresie regulaminowej formuły współdziałania klubów w sprawach związanych z działalnością i

tokiem prac Sejmu w ramach Konwentu Seniorów. Trzecia to wykorzystanie uprawnień przewidzianych dla liczących co najmniej 15 posłów grup parlamentarzystów. Korzystanie przez kluby poselskie (parlamentarne) ze wskazanych wyżej uprawnień pozwala z jednej strony stwierdzić, że rola tych zrzeszeń jest większa, niż wynikałoby to z lektury postanowień regulaminu odnoszących się wprost do kompetencji klubów, z drugiej jednak podkreślić należy, że funkcjonują one w zdeterminowanym przez wynik wyborczy układzie sił parlamentarnych. Ta ostatnia okoliczność, jak wskazuje praktyka, w zasadniczym stopniu modyfikuje pierwszy z wniosków, przede wszystkim w odniesieniu do klubów opozycyjnych, co każe poważnie rozważyć zmianę obowiązujących rozwiązań prawnych.

Ostatni rozdział monografii ma charakter postulatyczny. Analiza obowiązujących rozwiązań prawnych w kontekście wybranych konstytucyjnych zasad wraz z uwzględnieniem praktyki parlamentarnej oraz faktu, że ugrupowania parlamentarne funkcjonują w dwubiegunowym układzie wynikającym z założeń parlamentarnego systemu rządów, skłoniła mnie do przedstawienia propozycji zmian podążających w kierunku zagwarantowania, zwłaszcza klubom mniejszości parlamentarnej, realnego wpływu na działalność Sejmu. Ich zasadniczym motywem jest przeciwstawienie się pojmowaniu demokracji parlamentarnej jako reżimu opartego wyłącznie na istnieniu arytmetycznej większości. Istotnym punktem odniesienia dla przedstawionych w tym rozdziale postulatów były ustalenia dotyczące funkcjonowania parlamentów w innych współczesnych państwach demokratycznych. Zawarte w tym rozdziale propozycje wzmocnienia klubów zakładają ich konstytucjonalizację. Podniesienie do rangi konstytucyjnej instytucji klubów poselskich, ze względu na ścisły związek jaki wykazują zarówno z zasadą pluralizmu politycznego, jak również z zasadą przedstawicielstwa, stanowiłoby uszczegółowienie tych zasad a zarazem gwarancje realizacji wynikających z nich wartości. Za wartą rozważenia uznałem propozycję restytucji kolegialnego modelu kierowania pracami Sejmu. Takie rozwiązanie, w połączeniu z proponowaną gwarancją zapewnienia każdemu klubowi utworzonemu w momencie konstituowania się Sejmu prawa do posiadania reprezentacji w Prezydium Sejmu, zapewniłoby wpływ klubów na kształt decyzji kierowniczych. Z uwagi na to, że miejscem działań ugrupowań parlamentarnych jest Sejm którego organizację wewnętrzną oraz porządek prac normuje regulamin Sejmu, postulaty dotyczące wzmocnienia klubów poselskich sformułowane zostały również w odniesieniu do norm regulaminowych. Za ważne uznać należy nadanie zasadzie tzw. parytetu politycznego charakteru normy regulaminowej i objęcie nią nie tylko samego składu komisji sejmowych ale także składu ich prezydów. Mogłaby ona mieć również zastosowanie przy obsadzie funkcji przewodniczących komisji sejmowych. Postulowane zmiany regulaminu Sejmu zmierzają do

wzmocnienia znaczenia klubów opozycyjnych zarówno w sferze związanej z organizacją pracy izby, jak i w sferze konkretnych procedur parlamentarnych, w szczególności związanych z tworzeniem prawa. W odniesieniu do pierwszej sfery za istotne uznać należy przyznanie klubom mniejszości parlamentarnej uprawnień pozwalających na kształtowanie w określonym zakresie porządku dziennego posiedzeń Sejmu. Ważne też by miały one możliwość spowodowania zwołania dodatkowego posiedzenia Sejmu w celu przeprowadzenia debaty nad aktualnymi, istotnymi sprawami ze sfery funkcjonowania państwa. We współczesnych parlamentach istotną rolę odgrywają organy zapewniające współdziałanie ugrupowań parlamentarnych. Obecne rozwiązania odnoszące się do Konwentu Seniorów w mojej ocenie wymagają modyfikacji. W pierwszej kolejności należałoby doprecyzować procedurę składania wniosków o zwołanie Konwentu Seniorów w toku posiedzenia Sejmu. Aktualna praktyka, polegająca na wykorzystywaniu procedury zgłaszania wniosków formalnych a zwłaszcza procedowanie tych wniosków nie jest poddane jednolitym regułom. Zdarza się też, że ze względu na przewidziany w tej procedurze rygoryzm w ogóle nie dochodzi do podjęcia decyzji w sprawie zwołania bądź odmowy zwołania Konwentu Seniorów. Podkreślić należy, że regulamin Sejmu wyznacza Konwentowi Seniorów zadanie polegające na zapewnieniu współdziałania klubów w sprawach związanych z działalnością i tokiem prac Sejmu. W kontekście tej funkcji opowiedzieć należy się za rozszerzeniem katalogu spraw, dla rozstrzygnięcia których obligatoryjne byłoby zasięgnięcie opinii tego organu.

W odniesieniu do drugiej sfery za potrzebne uznać należy wzmocnienia roli klubów mniejszości parlamentarnej w zakresie procedur parlamentarnych, w szczególności procedury ustawodawczej. Proponowane zmiany zwiększające znaczenie klubów w tym zakresie muszą uwzględniać prawo większości parlamentarnej do ostatecznego ukształtowania treści aktu ustawodawczego. Wydaje się jednak zasadne postulowanie zmian, które choć w ograniczonym zakresie uwzględniałyby prawo klubów opozycyjnych do skutecznego wykonania inicjatywy ustawodawczej, w tym sensie, że inicjatywy te podlegałyby merytorycznym pracom izby. Postulaty zgłaszane w obszarze procedury ustawodawczej zmierzają też do wykluczenia sytuacji, w których działania większości ograniczają bądź uniemożliwiają klubom mniejszości przedstawienie własnych stanowisk na temat projektowanych regulacji. Temu służyć ma ograniczenie możliwości podejmowania decyzji o skróceniu siedmiodniowego terminu, który w świetle przepisów regulaminu powinien upłynąć pomiędzy doręczeniem druku projektu a odbyciem I czytania. Wydaje się, że zasadne byłoby wprowadzenie wymogu podjęcia decyzji w tej kwestii kwalifikowaną większością głosów. Istotne też jest aby w toku prac komisji uczestniczący w nich posłowie klubów opozycyjnych mieli możliwość swobodnego

prezentowania stanowisk, zwłaszcza zaś uzasadnień zgłaszanych poprawek. Nie mniej ważne jest zagwarantowanie możliwości spowodowania przez przedstawicieli klubów opozycyjnych odbycia wysłuchania publicznego, które pozwala na szerszą debatę z udziałem podmiotów zewnętrznych i w zasadniczym stopniu może przyczynić się do udoskonalenia projektowanych przepisów. Istotne z punktu widzenia gwarantowania praw klubów mniejszości parlamentarnej byłaby również modyfikacja procedury dokonywania zmian regulaminu Sejmu. Obecne rozwiązania pozwalają aktualnej większości parlamentarnej na jednostronne rozstrzygnięcie o jego treści, a więc także przyjmowanie rozwiązań ograniczających uprawnienia klubów opozycyjnych.

Zachodzące w parlamencie relacje między klubami większości parlamentarnej a klubami opozycyjnymi stanowią istotny element demokratycznego państwa. Przekraczająca określone granice dysproporcja uprawnień między nimi, ograniczanie możliwości korzystania z praw przez opozycję bądź pozbawianie jej uprawnień prowadzić może do sytuacji, w której instytucje demokratyczne w państwie działać będą jedynie w sferze formalnej. Tak „wrażliwa” sfera powinna więc być poddana normatywnym rygorom. Możliwe jest też kształtowanie tych relacji w drodze zwyczaju czy praktyki parlamentarnej. Zaznaczyć jednak należy, że taki sposób ukształtowania relacji, a przede wszystkim ich trwałość, skuteczność i rzeczywiste znaczenie w aspekcie respektowania praw klubów mniejszościowych, zależy w zasadniczym stopniu od poziomu kultury prawnej i politycznej. Dość liczne przykłady występowania w rozwiązaniach prawnych współczesnych państw demokratycznych różnego rodzaju gwarancji praw klubów mniejszościowych wskazują, że problematyka ta nie tylko nie stanowi „legislacyjnego tabu”, przeciwnie – podlega jurydyzacji, i to nie tylko na płaszczyźnie regulaminów wewnętrznych izb parlamentów, ale także na poziomie konstytucji. Z tej perspektywy polskie rozwiązania normatywne odnoszące się do zagadnienia klubów poselskich (parlamentarnych) jawią się raczej jako skromne.

Problematyka klubów poselskich analizowana z punktu widzenia wybranych zasad demokracji parlamentarnej wskazuje na potrzebę wzmocnienia znaczenia klubów mniejszości parlamentarnej. Za niezbędną uznać należy gwarancję do nieskrępowanego prezentowania stanowisk przez kluby opozycyjne. Uzasadnione jest też dążenie do wprowadzenia rozwiązań zapewniających wszystkim klubom realne oddziaływanie na sposób funkcjonowania izby parlamentu, choć w zróżnicowanym zakresie wynikającym z przynależności do koalicji rządzącej bądź opozycji. Warto podkreślić, że gwarancje respektowania praw mniejszości są ważne nie tylko dla niej samej, ale mają szersze znaczenie: realizują założenia systemu demokratycznego, wpływają na jakość rządzenia, uruchamiają mechanizmy kontroli

parlamentarnej. Ścisłe powiązanie klubów poselskich (parlamentarnych) z problematyką partii politycznych oraz ich faktyczna rola w Sejmie w pełni uzasadniają traktowanie tych podmiotów jako istotnego elementu funkcjonowania systemu politycznego.

Rozważania zawarte w niniejszej monografii, a zwłaszcza przedstawione propozycje wzmocnienia roli klubów poselskich (parlamentarnych), nie przesądzają o ostatecznym kształcie ewentualnych przyszłych rozwiązań normatywnych. Wskazują jedynie pożądany kierunek zmian obecnego stanu prawnego. Wyrażone postulaty stanowić mają głos w dyskusji na temat zagadnienia współistnienia w Sejmie klubów większości rządzącej i klubów opozycyjnych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych

5.1. Wprowadzenie

Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze obejmują przede wszystkim działalność publikacyjną oraz aktywny udział w konferencjach naukowych. Omówienie tych osiągnięć polega na charakterystyce zainteresowań naukowych z uwzględnieniem głównych wątków badawczych zawartych w publikacjach i referatach oraz na wskazaniu niektórych, podstawowych wyników badań. Aktywność naukowo-badawcza po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych ma charakter przedmiotowo zróżnicowany. Obejmuje przede wszystkim zagadnienia związane z nauką prawa konstytucyjnego oraz problematyką samorządu terytorialnego i zawodowego. Podstawowe kierunki prowadzonej aktywności naukowo-badawczej koncentrują się wokół czterech głównych obszarów, scharakteryzowanych w kolejnych punktach.

5.2. Kierownicze organy Sejmu

Parlament w systemie ustrojowym każdego państwa demokratycznego zajmuje miejsce szczególne. Przesądza o tym jego przedstawicielski charakter, ustrojowe zadania oraz wynikająca z zasady podziału władzy autonomia względem pozostałych segmentów władzy państwowej. Prawidłowe funkcjonowanie izby parlamentu wymaga ustanowienia określonej struktury organów wewnętrznych. Ważną rolę w tej strukturze odgrywają organy kierownicze, w gestii których znajdują się zasadnicze uprawnienia związane z organizacją pracy izby. W obszarze moich badań naukowych znalazły się kwestie dotyczące ewolucji organów kierowniczych polskiego Sejmu (G. Koksanowicz, *Ewolucja organów kierowniczych Sejmu w okresie transformacji ustrojowej 1989-1997*, [w:] *25 lat transformacji ustrojowej w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej*, red. E. Gdulewicz, W. Orłowski, S. Patyra, Lublin 2015, s. 289-298; G. Koksanowicz, *Evolution of the constitutional and legal position of the Marshal of the Sejm of the Republic of Poland*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 6, s. 105-115).

Przedstawione we wskazanych opracowaniach analizy i wnioski koncentrowały się zarówno na kwestii prawnoustrojowej pozycji Marszałka Sejmu jak i Prezydium Sejmu. Ustalenie prawnoustrojowej pozycji Marszałka Sejmu wymagało prowadzenia badań na dwóch płaszczyznach. Pierwsza związana jest z jego rolą jako wewnętrznego organu Sejmu, druga z jego zadaniami wykraczającymi poza obszar spraw sejmowych, w szczególności powiązanych

z funkcjonowaniem całego systemu organów państwowych. Przedstawiając syntetycznie wyniki badań stwierdzić należy, że Marszałek Sejmu od odzyskania przez Polskę niepodległości do chwili obecnej posiadał i posiada status organu konstytucyjnego. Jego prawnoustrojowa pozycja ulegała zmianom w różnych przedziałach czasowych, wyznaczanych z reguły okresami obowiązywania kolejnych aktów konstytucyjnych. Okres tzw. II Rzeczypospolitej, obejmujący lata 1919 – do 1939, cechowała silna pozycja Marszałka jako wewnętrznego organu Sejmu. Znaczenie tego organu, z uwagi na wykonywanie zadań nie związanych z funkcjonowaniem Sejmu (pozasejmowych), zmieniało się i było pochodną ustrojowej pozycji Sejmu. W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości, w okresie obowiązywania Konstytucji z 1921 r., o silnej pozycji Marszałka decydowało powierzenie temu organowi istotnych, z ustrojowego punktu widzenia, kompetencji (np. zastępstwo prezydenta) oraz praktyka ustrojowa (udział w konsultacjach mających na celu zawiązanie się większości parlamentarnej). Pod rządami Konstytucji z 1935 r. znaczenie urzędu Marszałka Sejmu w tej płaszczyźnie istotnie zmalało. W okresie powojennym, po początkowym wzmocnieniu jego pozycji jako wewnętrznego organu Sejmu na gruncie regulaminu z 1948 r., prawnoustrojowa pozycja Marszałka Sejmu, mimo formalnego przyznania Sejmowi nadrzędnej pozycji w systemie organów państwowych przez Konstytucję z 1952 r., istotnie się zmniejszyła. W płaszczyźnie funkcjonowania Sejmu, dominującą rolę zaczęło odgrywać Prezydium Sejmu. W sferze działań pozasejmowych Marszałek nie odgrywał znaczącej roli. W latach 1989 – 1997 (transformacja ustrojowa) nastąpił wzrost roli Marszałka Sejmu w płaszczyźnie zadań niezwiązanych z funkcjonowaniem Sejmu. Poprzez powierzenie Marszałkowi funkcji zastępstwa prezydenta stał się on *de facto* drugą osobą w państwie. Jeżeli natomiast chodzi o jego pozycję wewnątrz Sejmu, po początkowym wzroście jego roli (do czasu wejścia w życie tzw. Małej Konstytucji z 1992 r.) nastąpiła zmiana w przeciwnym kierunku, spowodowana podniesieniem do rangi organu konstytucyjnego Prezydium Sejmu i powierzeniem temu organowi funkcji kierowania pracami Sejmu.

Wejście w życie obecnie obowiązującej Konstytucji z 1997 r. spowodowało istotne wzmocnienie prawnoustrojowej pozycji Marszałka Sejmu. Organ ten zachował a nawet zwiększył swój zakres zadań wychodzących poza obszar funkcjonowania Sejmu. W związku z pozbawieniem Prezydium Sejmu statusu organu konstytucyjnego oraz idącą za tym zmianą regulaminu Sejmu, polegającą na przekazaniu dotychczasowych kierowniczych kompetencji tego organu na rzecz Marszałka, nastąpiło zasadnicze wzmocnienie jego pozycji w izbie. Marszałek stał się jednoosobowym organem kierowniczym Sejmu, wyposażonym w najistotniejsze z punktu widzenia kierowania pracami Sejmu kompetencje. Ważne natomiast

jest ustalenie, że decyzja o pozbawieniu Prezydium Sejmu statusu organu konstytucyjnego nie stanowiła efektu głębokich analiz i była raczej motywowana dążeniem do zmniejszenia zakresu konstytucjonalizacji materii regulaminowej. Podjęta została ze świadomością, że nie pociągnie za sobą daleko idących skutków, w szczególności w sferze kompetencyjnej tego organu (G. Koksanowicz, *Geneza i skutki dekonstytucjonalizacji Prezydium Sejmu – próba oceny*, „Prawo i Polityka” 2018, nr 8, s. 37-45). Ostatecznie jednak, zmiana ta okazała się niezwykle istotną z punktu widzenia funkcjonowania Sejmu. W wyniku zmian regulaminowych stanowiących następstwo dekonstytucjonalizacji Prezydium, Marszałek stał się zasadniczym organem kierowniczym Sejmu.

Kolejną część ocenianego dorobku stanowią opracowania, których przedmiotem były wybrane aspekty pozycji ustrojowej Marszałka Sejmu (G. Koksanowicz, *Kilka uwag na temat konstytucyjnych funkcji Marszałka Sejmu* [w:] *Księga pamiątkowa profesora Marcina Kudeja*, red. A. Łabno, E. Zwierzchowski, Oficyna Wydawnicza WW Katowice 2009, s. 213-221) jak również rola tego organu w płaszczyźnie wewnątrz sejmowej (G. Koksanowicz, *Nadawanie biegu inicjatywom ustawodawczym w świetle postanowień regulaminu Sejmu*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2012, nr 1, s. 13-27).

W szerszym aspekcie problem kierowania pracami Sejmu przedstawiony został w monografii, stanowiącej istotnie zmienioną i uaktualnioną wersję rozprawy doktorskiej (G. Koksanowicz, *Prawny model kierownictwa Sejmem w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Lublin 2014, s. 211).

Część ze wskazanych zagadnień stała się również przedmiotem moich wystąpień na konferencjach naukowych (załącznik nr 4a).

5.3. Problematyka wyborów w samorządzie terytorialnym i samorządzie zawodowym radców prawnych

Istotna część mojej dotychczasowej działalności naukowej dotyczy zagadnień związanych z procesem wyborczym zarówno w samorządzie terytorialnym jak również w samorządzie zawodowym radców prawnych. Prowadzone w tym zakresie badania koncentrowały się przede wszystkim na jednym z alternatywnych sposobów oddania głosu w wyborach samorządowych tj. głosowaniu przez pełnomocnika, zarówno na gruncie samorządowej ordynacji wyborczej (G. Koksanowicz, *Głosowanie przez pełnomocnika. Uwagi na tle wyborów samorządowych przeprowadzonych w 2010 roku*, [w:] *Państwo i prawo wobec współczesnych wyzwań, tom II: Współczesne ustroje państwowe i rozwój demokracji w Polsce*, (Księga Jubileuszowa Profesora Jerzego Jaskierni), red. R. M. Czarny i K. Spryszak,

Wydawnictwo Adam Marszałek Toruń 2012, s. 787-802) jak również na gruncie Kodeksu wyborczego (G. Koksanowicz, *Głosowanie przez pełnomocnika w wyborach samorządowych – zasady i tryb udzielenia oraz charakter prawny pełnomocnictwa*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2019, w obu przypadkach z uwzględnieniem praktycznych aspektów tej procedury.

Problematyka wyborów w szeroko rozumianym samorządzie pozostaje w ścisłym związku z procedurami służącymi weryfikacji ich ważności (G. Koksanowicz, *Weryfikacja prawidłowości procesu wyborczego w okręgowych izbach radców prawnych - rola organów samorządu i Sądu Najwyższego*, [w:] *Samorząd a prawo do sądu*, red. J. Sobczak, Lublin 2016, s. 103 - 112). Istotne znaczenie w tej materii posiada kwestia określenia przez przepisy prawa terminu w jakim legitymowane podmioty mogą domagać się wszczęcia procesu zmierzającego do zakwestionowania ważności wyborów. Sposób liczenia oraz badanie okoliczności zachowania terminu należą do zasadniczych zagadnień o charakterze praktycznym, od których zależy realizacja prawa do wniesienia protestu wyborczego (G. Koksanowicz, *Termin na wniesienie protestu wyborczego w procedurze weryfikacji ważności wyborów samorządowych w Polsce na gruncie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku – Kodeks wyborczy*, „Teka Komisji Prawniczej” 2018, Tom XI, nr 1, s. 113-127).

5.4. Stanowienie i stosowanie prawa

Kolejny obszar mojej aktywności naukowej obejmuje zagadnienia związane ze stanowieniem i stosowaniem prawa. Obie płaszczyzny pozostają ze sobą w ścisłym związku, ponieważ jakość tworzonego prawa stanowi jeden z elementów warunkujących jego prawidłowe stosowanie. Szczególne znaczenie w tym względzie posiada zasada określoności przepisów prawa (G. Koksanowicz, *Zasada określoności przepisów w procesie stanowienia prawa*, *Studia Iuridica Lublinensia*”, tom XXII, Lublin 2014, s. 471-478), stanowiąca jedną z reguł prawidłowej legislacji. Naruszenie założeń tej zasady może prowadzić do nieuzasadnionego poszerzenia zakresu kompetencji organu stosującego prawo i w efekcie naruszać sferę wolności i praw adresata normy prawnej na skutek dokonanej przez organ wykładni. Im wyższy stopień określoności przepisu tym mniejsza swoboda organu stosującego prawo przy dokonywaniu jego interpretacji.

Sejm jako organ władzy ustawodawczej wyposażony w samoistne kompetencje do stanowienia norm prawa powszechnie obowiązującego związany jest nie tylko regułami prawidłowej legislacji. W swej działalności zobligowany jest także do stosowania przepisów

Konstytucji normujących proces ustawodawczy (G. Koksanowicz, *Wybrane aspekty stosowania przepisów Konstytucji przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Zagadnienia stosowania prawa. Perspektywa teoretyczna i dogmatyczna*, red. W. Dziedziak, B. Liżewski, Lublin 2015, s. 123-135, także w wersji anglojęzycznej: G. Koksanowicz, *Selected Aspects of the Application of the Constitution's Provisions by the Sejm of the Republic of Poland*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2017, nr 6, s. 235-251). Ponadto podkreślenia wymaga fakt, że Sejm jest także adresatem normy wynikającej z art. 8 ust. 2 Konstytucji. W odniesieniu do działalności prawotwórczej oznacza to nakaz stosowania także innych przepisów ustawy zasadniczej, wyrażających określone wartości istotne z punktu widzenia adresatów ustanawianych norm prawnych. Z uwagi na konstrukcję i sposób formułowania przepisów Konstytucji na dość wysokim poziomie ogólności, ich rzeczywista treść normatywna ustalana jest w drodze orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego. Z tych względów bezpośrednie stosowanie przedmiotowych przepisów przez Sejm wymaga uwzględnienia dorobku orzecznictwa konstytucyjnego.

Istotnym zagadnieniem ustrojowym jest także stanowienie prawa na poziomie lokalnym. Akty prawa miejscowego, jakkolwiek nie są aktami samoistnymi pełnią ważną rolę, pozwalając dostosować generalne rozstrzygnięcia ustawodawcy do warunków lokalnych. Zawarte w ustawie upoważnienie do wydawania aktów prawa miejscowego jak również tryb ich stanowienia, w szczególności określenie form współdziałania organów samorządu terytorialnego z organami administracji rządowej przy ich stanowieniu, powinny respektować prawną i faktyczną samodzielność jednostek samorządu terytorialnego (G. Koksanowicz, *Tryb podjęcia uchwały w sprawie dostosowania sieci szkół podstawowych i gimnazjów do nowego ustroju szkolnego a zasada samodzielności gminy* [w:] *Samorządy w procesie decentralizacji władzy publicznej*, red. M. Chrzanowski, J. Sobczak, Lublin 2017, s. 195-204). Zbyt daleko idąca ingerencja ustawodawcy może godzić w konstytucyjną zasadę samodzielności jednostek samorządu terytorialnego. W tym kontekście ważne znaczenie ma sądowa ochrona samodzielności gminy. Stanowione na poziomie ustawowym rozwiązania nie powinny prowadzić do jej ograniczenia. Sądowa ochrona samodzielności gminy musi mieć charakter realny, tylko wówczas stanowić będzie jej rzeczywistą gwarancję.

Problematyka tworzenia prawa o charakterze wewnętrznie obowiązującym podjęta została w odniesieniu do statutów partii politycznych. W tym kontekście przedmiot analizy stanowiły zamieszczane w nich rozwiązania odnoszące się klubów parlamentarnych (G. Koksanowicz, *Kluby parlamentarne w normach statutowych partii politycznych (Uwagi na tle*

statutów partii obecnych w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej VIII kadencji), „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 5, s. 93-106).

5.5. System konstytucyjny Republiki Bułgarii

Zainteresowanie problematyką systemu politycznego Republiki Bułgarii stanowi kontynuację badań naukowych jeszcze sprzed daty uzyskania stopnia doktora nauk prawnych. Warto zaznaczyć, że Bułgaria spośród państw objętych procesem tzw. „jesieni ludów” jako pierwsza uchwaliła 12 lipca 1991 r. Konstytucję opartą na zasadach demokratycznych. Analiza wynikających z uregulowań konstytucyjnych relacji pomiędzy głową państwa, parlamentem i rządem wskazuje, że system rządów w Republice Bułgarii odpowiada formule rządów parlamentarnych. Przyjęte w ustawie zasadniczej rozwiązania cechuje swoisty eklektyzm (G. Koksanowicz, *Zasady podziału władzy w Bułgarii*, [w:] *Zasady podziału władzy we współczesnych państwach Europejskich*, red. S. Grabowska, R. Grabowski, Rzeszów 2016). Występowanie instytucji wiceprezydenta oraz brak inicjatywy ustawodawczej po stronie prezydenta nawiązuje do rozwiązań przyjętych w Stanach Zjednoczonych. Niepołączalność mandatu parlamentarnego z funkcją członka Rady Ministrów wykazuje analogię do rozwiązań francuskich, natomiast przewidziana przez konstytucję możliwość wyrażenia wotum nieufności wobec premiera – do rozwiązań funkcjonujących w Republice Federalnej Niemiec.

Istotną rolę w systemie politycznym Bułgarii odgrywa jednoizbowy parlament – Zgromadzenie Narodowe. W jego skład wchodzi 240 deputowanych. Zgodnie z Konstytucją przedstawiciele sprawują mandat wolny, którego istotną gwarancją jest immunitet parlamentarny (G. Koksanowicz, *Immunitet parlamentarny w Bułgarii* [w:] *Immunitet parlamentarny w wybranych państwach europejskich*, red. S. Grabowska, J. Juchniewicz, Rzeszów 2017, Rzeszów 2017, s. 57-66). W świetle rozwiązań konstytucyjnych deputowanego chroni immunitet materialny i formalny. Pierwszy wyłącza odpowiedzialność karną przedstawiciela za treść jego wystąpień na forum Zgromadzenia Narodowego (także komisji parlamentarnych), przy czym warto podkreślić że obejmuje on działalność immanentnie związaną z wykonywaniem mandatu i realizowaną w budynku parlamentu. Drugi odnosi się do odpowiedzialności karnej i uzależnia wszczęcie wobec deputowanego postępowania karnego jak również jego zatrzymanie od uprzedniej zgody Zgromadzenia Narodowego. Na aprobatę zasługuje czytelne określenie w przepisach prawa granic przedmiotowych immunitetu materialnego. Krytycznie jednak ocenić należy normowanie procedury uchylania ochrony wynikającej z immunitetu formalnego w regulaminie organizacji i działania Zgromadzenia

Narodowego. Zastrzeżenia nie dotyczą samej formy prawnej aktu zawierającego przedmiotowe regulacje ale faktu, że tradycją bułgarskiego parlamentaryzmu jest uchwalanie przez każde nowo wybrane Zgromadzenie Narodowe własnego regulaminu. Otwiera to możliwość normowania zagadnień związanych z procedurą uchylania ochrony płynącej z immunitetu w odmienny sposób w poszczególnych kadencjach Zgromadzenia.

Szczegółowy wykaz opublikowanych prac naukowych oraz informacje o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki został zamieszczony w załączniku nr 4. W związku z tym w autoreferacie ograniczono się do streszczenia i podsumowania moich dotychczasowych osiągnięć naukowo-badawczych po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych:

- Poza wskazanymi wyżej publikacjami o charakterze naukowym jestem współautorem dwóch podręczników: *Polskie prawo konstytucyjne* (autor: *Najwyższa Izba Kontroli*, rozdział XVI pkt 1) oraz *Konstytucyjny system organów państwowych* (autor rozdziału: *Organy władzy ustawodawczej*, rozdział VIII – załącznik nr 4). Przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora liczba publikacji obejmuje 14 pozycji.
- Uczestniczyłem w kilkunastu konferencjach i seminariach naukowych, z czego czynny udział obejmował 11 międzynarodowych i ogólnokrajowych konferencji naukowych, w trakcie których wygłosiłem referaty, moderowałem panele dyskusyjne i uczestniczyłem w dyskusji (załącznik nr 4)
- Pełniłem funkcje: członka komitetu organizacyjnego 4 konferencji naukowych oraz seminarium naukowego.
- Należę i aktywnie działam w jednej organizacji naukowej.
- W swojej pracy dydaktycznej prowadziłem i prowadzę wykłady oraz ćwiczenia – na studiach magisterskich i licencjackich na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na kierunkach: prawo, administracja I i II stopnia, bezpieczeństwo wewnętrzne (studia I stopnia); w Wyższej Szkole Biznesu w Radomiu na kierunku administracja; w Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej Studium Generale Sandomiriense w Sandomierzu na kierunku administracja
- Byłem promotorem 38 prac magisterskich (na kierunku – administracja) oraz 64 prac dyplomowych na studiach I stopnia (na kierunku administracja oraz kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne) prowadząc seminaria magisterskie i dyplomowe z prawa konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz 36 prac dyplomowych (na kierunku administracja) w

Wyższej Szkole Humanistyczno-Przyrodniczej Studium Generale Sandomiriense w Sandomierzu.

- Na Uniwersytecie Marii-Curie Skłodowskiej prowadziłem i prowadzę zajęcia dydaktyczne na studiach podyplomowych: „Podyplomowe Studium Legislacji” oraz „Prawo dla tłumaczy przysięgłych i specjalistycznych”
- Pełnię funkcję promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich (załącznik nr 4).
- W latach 2013 – 2014 sprawowałem opiekę merytoryczną nad grupą studentów Wydziału Prawa i Administracji UMCS – uczestniczącą w II Edycji Konkursu „Konstytucyjny Turniej Sądowy”, organizowanego przez Stowarzyszenie im. Prof. Zbigniewa Hołdy.
- W 2009 r. pełniłem funkcję członka Jury XI Okręgowej Olimpiady Wiedzy o Prawie (etap Ogólnopolskiej Olimpiady Wiedzy o Prawie).
- Jestem laureatem dwóch nagród Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie – indywidualnej III stopnia (2015) oraz zespołowej II stopnia (2010) za osiągnięcia naukowe.
- Aktywnie uczestniczę w popularyzacji nauki, w szczególności w drodze opracowania ekspertyz i opinii prawnych na rzecz Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych, na zlecenie którego sporządziłem 9 opracowań (1 we współautorstwie z dr hab. Bogumiłem Szmulikiem, prof. UKSW, 1 we współautorstwie z dr Wojciechem Mojskim), jak również na rzecz organów jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych (5 opinii pranych). Od 2010 r. do chwili obecnej prowadzę wykłady dla aplikantów radcowskich Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie, uczestniczę w kolokwiah dla aplikantów, czterokrotnie byłem członkiem (2013, 2016, 2017, 2018) Komisji Egzaminacyjnej przeprowadzającej egzamin radcowski. Pełniłem i pełnię funkcję Sędziego Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Krajowej Izby Radców Prawnych w Warszawie (kadencja 2010 – 2013 oraz kadencja 2016 – 2019). W latach 2013 – 2016 byłem zastępcą Przewodniczącego Okręgowego Sądu Dyscyplinarnego przy OIRP w Lublinie. Aktywnie działałem i działam w organizacjach pozarządowych: Fundacji Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie "Znam Prawo" (od 30.03.2016 r. – nadal), Instytucie Badawczo-Rozwojowym Lubelskiego Parku Naukowo Technologicznego (od listopada 2014 r. do stycznia 2017 r.) oraz Regionalnej Izbie Gospodarczej w Lublinie jako Przewodniczący Sądu Polubownego (od 2014 r. – nadal). Jestem członkiem Komisji ds.

wykonywania zawodu radcy prawnego Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie (od 2018 r. – nadal). Regularnie uczestniczę w cyklu Ogólnopolskich Konferencji Sędziów i Rzeczników Dyscyplinarnych współorganizowanych przez Krajową Radę Radców Prawnych i Okręgową Izbę Radców Prawnych we Wrocławiu (2014, 2015, 2016, 2017, 2018).

- Byłem współprowadzącym szkolenie z zakresu problematyki aktów prawa miejscowego pt. „*Skuteczne tworzenie aktów prawa dla organów jednostek samorządu terytorialnego*” (2015 r.) jak również autorem prelekcji na temat przedmiotowej problematyki (gmina Jastków 2019 r.).
- Byłem uczestnikiem szkolenia organizowanego przez Centrum Studiów Podyplomowych i Szkoleń Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie pt. „*Narzędzia usprawniające pracę warsztatową oraz prowadzenie wykładów z grupą – metodyka i psychologia*”, mającego na celu doskonalenie kompetencji dydaktycznych (22 maja 2015 r.).
- Łączę wiedzę teoretyczną z zakresu prawa konstytucyjnego z praktycznym jej wykorzystaniem: dwukrotnie zostałem ustanowiony pełnomocnikiem z urzędu do sporządzenia i wniesienia skargi konstytucyjnej - dwie opinie o niezasadności sporządzania i wnoszenia skarg konstytucyjnych, zastępstwo procesowe w jednej sprawie przed Trybunałem Konstytucyjnym.
- Pełniłem i pełnię różne funkcje organizacyjne – jestem członkiem Rady Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie (kadencja 2016-2020) oraz Pełnomocnikiem Dziekana Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie – Koordynatorem Wydziałowego Programu MOST.

Grzegorz Koksanowicz